

Acta Academiae Beregsasiensis

2013/2

ISSN 2310-1954

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ Ф. РАКОЦІ ІІ

Acta Academiae Beregsasiensis

Науковий вісник

- *історія*
- *філологія*
- *педагогіка*

Том XII, № 2

Берегове
2013

УДК 001.2
ББК 72
А – 19

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ №20186-9986Р від 18.07.2013 р.

„Acta Academiae Beregsasiensis” засновано у 2000 році
та видається за рішенням Видавничої ради
Закарпатського угорського інституту імені Ф.Ракоці II

Рекомендовано до друку Вченою радою Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці
(протокол №10 від 10 грудня 2013 р.)

ГОЛОВНІ РЕДАКТОРИ:

кандидат педагогічних наук І. Орос, доктор біологічних наук Й. Сікура

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

історичні науки

І.Мандрик доктор історичних наук (заст. гол. ред.)
М.Матьовка доктор історичних наук
П.Федака доктор історичних наук
В.Брензович кандидат історичних наук
І.Самборовскі-Нодь кандидат історичних наук
Ю.Чотарі кандидат історичних наук
А.Бочкор кандидат історичних наук

філологічні науки

М.Сюсько доктор філологічних наук (заст. гол. ред.)
А.Золтан доктор філологічних наук (Науковий університет ім. Лоранда
Етвеша, Будапешт)
М.Контра доктор філологічних наук (Сегедський науковий університет)
І.Ковтюк кандидат філологічних наук
О.Кордонець кандидат філологічних наук
І.Пенцкофер кандидат філологічних наук (відповідальний редактор)
С.Черничко кандидат філологічних наук

педагогічні науки

Н.Лисенко доктор педагогічних наук
Л.Макаренко доктор педагогічних наук
А.Сабо доктор педагогічних наук (заст. гол. ред.)
М.Левринц кандидат педагогічних наук
І.Орос кандидат педагогічних наук
І.Силадій кандидат педагогічних наук (відповідальний секретар)

A-19 **Acta Academiae Beregsasiensis:** науковий вісник / Міністерство освіти і науки
України, Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II; гол. ред.:
І.Орос, Й.Сікура. – Берегово: Вид-во Валерія Падяка, 2013. – Том XII, № 2. – 280 с.
(серія: історичні, філологічні та педагогічні науки)

У науковому віснику „Acta Academiae Beregsasiensis” Закарпатського угорського
інституту імені Ференца Ракоці II розглядаються актуальні питання наукових досліджень
докторантів, аспірантів, викладачів навчальних закладів та співробітників наукових установ
не лише України, але і зарубіжних країн, які працюють у галузі педагогічних, історичних та
філологічних наук.

УДК 001.2
ББК 72

ISSN 2310-1954

© Автори статей, 2013
© Закарпатський угорський інститут
імені Ференца Ракоці II, 2013

ISSN 2310-1954

UKRAJNA OKTATÁSI ÉS TUDOMÁNYOS MINISZTERIUMA
II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA

Acta Academiae Beregsasiensis

Tudományos folyóirat

- *történelem*
- *filológia*
- *pedagógia*

XII. évfolyam 2. kötet

Beregszász
2013

УДК 001.2

ББК 72

A – 19

Nyomatott tömeg tájékoztatói eszközök állami nyilvántartásának igazolása:
széria: KB № 20186-9986P; kiadta: Ukrajna Állami Nyilvántartási Szolgálat 2013.07.18-án

„Acta Academiae Beregsasiensis” 2000-ben lett alapítva és a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Kiadói Tanácsának határozata alapján jelenik meg

Kiadásra javasolta: a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsa
(2013.12.10., 10. számú jegyzőkönyv)

FŐSZERKESZTŐK:

dr. Orosz Ildikó, dr. Szikura József

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

történelemtudomány

*dr. Bocskor A.
dr. Brenzovics L.
dr. Csatáry Gy.
dr. Fedaka P.
dr. Mandrik I. (főszerkesztő-helyettes)
dr. Matyovka M.
dr. Szamborovszkyné Nagy I.*

filológia

*dr. Csernicskó I.
dr. Kontra M.
dr. Kótyuk I.
dr. Kordonec O.
dr. Penckófer J. (felelős szerkesztő)
dr. Szjuszko M. (főszerkesztő-helyettes)
dr. Zoltán A.*

pedagógia

*dr. Liszenko N.
dr. Lőrinc M.
dr. Makarenko L.
dr. Orosz I.
dr. Szabó Á. (főszerkesztő-helyettes)
dr. Szilagyij I., (felelős titkár)*

KORREKTÚRA:

G. Varcaba I., Lőrinc M., Kordonec O.

TÖRDELÉS:

Kohut A.

A szerkesztőbizottság címe:
90202 Beregszász, Kossuth tér 6,
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai
Magyar Főiskola
Tel.: (03141) 4-24-35
E-mail: kiado@kmf.uz.ua

© A szerzők, 2013

© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai
Magyar Főiskola, 2013

ISSN 2310-1954

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
FERENC RÁKÓCZI II. TRANSCARPATHIAN HUNGARIAN INSTITUTE

Acta Academiae Beregsasiensis

Research Journal

- *history*
- *philology*
- *pedagogy*

Volume XII, № 2

Beregszász
2013

УДК 001.2
ББК 72
А – 19

Certificate of State Registration of Printed Mass Media, Series KB № 20186-9986P,
Issued by the State Registration Service of Ukraine, December 20th, 2013

The journal „Acta Academiae Beregsasiensis” was established in 2000 and is published by the
Publishing Council of Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian Hungarian Institute

Recommended to publication by the Scientific Council of Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian
Hungarian Institute, record № 10 from December 10

EDITOR-IN-CHIEF:
dr. I. Orosz, dr. J. Szikura

EDITORIAL BOARD:

history

dr. Bocskor A.
dr. Brenzovics L.
dr. Csatáry Gy.
dr. Fedaka P.
dr. Mandrik I. (Deputy Editor-in-Chief)
dr. Matyovka M.
dr. Szamborovszkyné Nagy I.

philology

dr. Csernicskó I.
dr. Kontra M.
dr. Kótyuk I.
dr. Kordonec O.
dr. Penckófer J. (Editor of the issue)
dr. Szjuszko M. (Deputy Editor-in-Chief)
dr. Zoltán A.

pedagogy

dr. Liszenko N.
dr. Lőrincz M.
dr. Makarenko L.
dr. Orosz I.
dr. Szabó Á. (Deputy Editor-in-Chief)
dr. Szilagyij I. (secretary)

PROOF-READING:

G. Varcaba I., Lőrincz M., Kordonec O.

MAKEUP:

Kohut A.

The address of editorial board:
Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian Hungarian Institute
Kossuth square, 6.
90202 Berehove, Ukraine
Tel.: (380-3141) 4-24-35
E-mail: kiado@kmf.uz.ua

© Authors, 2013
© Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian
Hungarian Institute, 2013

Зміст

Історичні науки

ВАРОДІ Н.: <i>Учасники угорської революції 1956 року в ужгородській в'язниці</i>	13
БРАУН В.: <i>Еміграція до США та роль Ю. Фірцака у „Верховинській акції”</i>	21
ПОХИЛЕЦЬ С.: <i>Історико-географічне розташування міста Берегово наприкінці XIX – початку XX ст.</i>	31
СЕКЕЙ Г.: <i>Баранківський замок в історії</i>	36
ЧОТАРІ Ю.: <i>Архівні матеріали дворянської родини Прибек (1346–1900)</i>	42
МОЛНАР Ф.: <i>Ставлення керівництва духівництва Мукачівської греко-католицької єпархії до русинської ідентичності у 1848–1849 рр.</i>	59
ДАНЧ К.: <i>Загальна характеристика Берегівського реформатського кладовища</i> ...	71
МОЛНАР Д. Е.: <i>Богнар Золан: Табори військовополонених та доля полоненого військовослужбовця в Угорщині, окупованій Червоною армією (1944–1945)</i>	83

Педагогічні науки

БАКОТА ПОШФАІ Е.: <i>Географічна інтерпретація поширення знань інформаційних технологій інженерії</i>	87
БЕРГХАУЕР-ОЛАС Є.: <i>Сильне прагнення до засвоєння знань з бажанням визнання (Кейс-стаді)</i>	99
ПОЛЛОІ К.: <i>Розкриття травматичних вражень з допомогою методів візуальної виразної психології</i>	114
СЕНЬО Д.: <i>Особливості розвитку здібності до малювання в учнів початкових класів</i>	120

Філологічні науки

ЧЕРНИЧКО С.: <i>Європейська хартія регіональних мов або мов меншин в Україні</i>	127
Г. ТОВТ І.: <i>Аналіз заключного звернення молитви «Ангел Господній» («Angelus»)</i> ..	147
БРЕНЗОВИЧ М.: <i>Поезія Емілі Дікінсон „Because I could not stop for Death (712)”</i>	158
ГАЛ О.: <i>Пам'ятки військової служби в рукописних джерелах</i>	162

Різні (економіка, біологія...)

М. С. Дністрянский, Н. І. Дністряньска: <i>Основні напрямки регіональної політики щодо активізації суспільно-географічної ролі дуже малих міських поселень (на прикладі Львівської області)</i>	174
ФЕНЬВЕШ В., ШЕПШ Б.: <i>Іпотечні кредити, номіновані у швейцарських франках, євро та угорських форинтах в (на) період третини строку кредитування</i>	181
БАЛОГ Н.: <i>Дослідження географії добробуту та просторової структури с. В. Добронь з допомогою геоінформатичних методів</i>	187
БЕРГХАУЕР О., НОДЬ О.: <i>Екотуристичні можливості на Закарпатті</i>	199
ВІНЦЕ Т.: <i>Стан води каналу Верке за кількома досліджуваними параметрами</i>	208
САНИ С., КЕДЕБЕЦ К.: <i>Попередні дані до вивчення фауни прямокрилих (orthoptera) гори Шом (Закарпатська рівнина, Західна Україна)</i>	217

*

Привітання Феєр Клари

БАРАНЬ Б.: <i>Особенности повествования авторской дистанции в романах В. Гроссмана «Жизнь и судьба», Дж. Джонса «Отныне и вовек» и И. Кертеса «Обездоленность»</i>	222
ФОДОР К.: <i>Переклад реалій роману О.Пушкіна „Євгеній Онегін”</i>	240
ГУСТИ І.: <i>Процес становлення вчителя під опікою наставника</i>	246
ЛЕХНЕР І.: <i>Новітні вирази в угорській мові закарпатців</i>	262
ВРАБЕЛЬ Т.: <i>Оволодіння культурою мовлення в іншомовному оточенні</i>	277

Tartalom

Történelem

VÁRADI NATÁLIA: <i>'56-os magyar forradalmárok az ungvári börtönben</i>	13
BRAUN LÁSZLÓ: <i>Az amerikai kivándorlás és Firczák Gyula szerepvállalása a Hegyvidéki akcióban</i>	21
POHILECZ SZILVESZTER: <i>Beregszász történeti földrajzi viszonyai a XIX. század végén és a XX. század elején</i>	31
SZÉKELY GUSZTÁV: <i>Baranka vára a történelemben</i>	36
CSATÁRY GYÖRGY: <i>A villei Pribék család levéltárának iratai (1346–1900)</i>	42
MOLNÁR FERENC: <i>A Munkácsi Görögkatolikus Egyházmegye főpapsága és a ruszin identitás viszonyrendszere 1848–1849-ben</i>	59
DANCS KRISZTINA: <i>A beregszászi református temető általános jellemzése</i>	71
MOLNÁR D. ERZSÉBET: <i>Bognár Zalán: Hadifogolytáborok és (hadi)fogolysors a Vörös Hadsereg által megszállt Magyarországon (1944–1945)</i>	83

Pedagógia

ÉVA BAKOTA PÓSFAI: <i>The Geographical Interpretation of the Diffusion of the Information Technology Engineer Knowledge</i>	87
BERGHAUER-OLASZ EMÓKE: <i>Erős tudás iránti vágy az elismerés szükségletével (Esettanulmány)</i>	99
PALLAY KATALIN: <i>Traumatizált élmények feltárása a képi kifejezéspszichológiai módszerek segítségével</i>	114
SZENYÓ DIANNA: <i>A rajzfejlődési sajátosságok kisiskolás korban</i>	120

Filológia

ISTVÁN CSERNICKÓ: <i>The European Charter for Regional or Minority Languages by Ukraine</i>	127
H. TÓTH ISTVÁN: <i>Az Úrangyala könyörgésének szövegtani vizsgálata</i>	147
BRENZOVICS MARIANNA: <i>Emily Dickinson 712. verse. Because I could not stop for Death (712)</i>	158
GÁL ADÉL: <i>A katonaszolgálat emlékei a kéziratos füzetekben</i>	162

Egyéb (gazdaság, biológia...)

- М. С. Дністрянський, Н. І. Дністрянська:** *Основні напрямки регіональної політики щодо активізації суспільно-географічної ролі дуже малих міських поселень (на прикладі Львівської області)* 174
- FENYVES VERONIKA – SEPSI BARBARA:** *Svájci frank, euró és forint alapú jelzáloghitelek a futamidő harmadánál* 181
- BALOG NÓRA:** *Nagydobrony jólétföldrajzi és térszerkezeti viszonyainak vizsgálata geoinformatikai módszerekkel* 187
- BERGHAUER SÁNDOR – NAGY ORSOLYA:** *Ökoturisztikai lehetőségek Kárpátalján*..... 199
- VINCE TÍMEA:** *A Vérke-csatorna vizének állapota néhány vizsgált paraméter alapján*.... 208
- SZANYI SZABOLCS – KÖDÖBÖCZ KLÁRA:** *Első adatok a Somi-hegy (Beregi-sík, Nyugat-Ukrajna) egyenesszárnyú (Orthoptera) faunájához* 217

*

Fejér Klára köszöntése

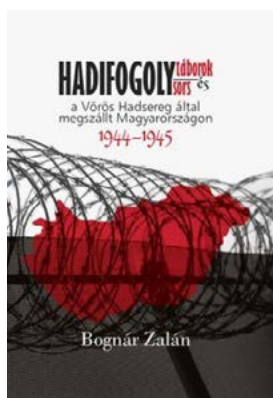
- BÁRÁNY BÉLA:** *Особенности повествования авторской дистанции в романах В. Гроссмана «Жизнь и судьба», Дж. Джонса «Отныне и вовек» и И. Кертеца «Обездоленность»*..... 222
- FODOR KATALIN:** *Puskin Jevgenyij Anyegin c. művének reáliafordítási szempontból való elemzése* 240
- ILONA HUSZTI:** *The Process of Becoming a Teacher as Viewed by Mentors and Will-be Teachers* 246
- LECHNER ILONA:** *Újszerű kifejezések a kárpátaljai magyar nyelvhasználatban (kérdőíves kutatás)*..... 262
- TAMÁS VRÁBEL:** *The Culture of Speech in Cross-Cultural Communicatin*..... 277

BOGNÁR ZALÁN: *Hadifogolytáborok és (hadi)fogolysors a Vörös Hadsereg által megszállt Magyarországon (1944–1945)*

Bognár Zalán a Károli Gáspár Református Egyetem docense, történész, a Gulagkutatók Nemzetközi Társaságának alelnöke. Kutatási területe a XX. századi politika-, had- és társadalomtörténet. Több mint két évtizede foglalkozik a második világháborús magyar hadifoglyok, a „málenyikij robotra” és a Gulagra hurcoltak történetével. Minderről tanúskodik az említett témákban megjelenő több tucatnyi publikációja, illetve a 2010-ben közreadott, szintén a magyar hadifoglyok és elhurcoltak történetébe betekintést nyújtó *Magyarok hadifogságban Magyarországon. Hadifogoly-gyűjtőtáborok Magyarországon 1944–1945* című monográfia.

A szerző legújabbán megjelent, *Hadifogolytáborok és (hadi)fogolysors a Vörös Hadsereg által megszállt Magyarországon (1944–1945)* című könyve szintén egy több éves, széles sávú kutatómunka eredményeit bemutató és összegző mű, amely hiánypótló jelleggel bír mind Magyarország második világháborús történetének a megismerésében, mind pedig a szovjet fogságba esett katonák és az elhurcolt civil polgárok sorsának tanulmányozásában.

A könyv keletkezéstörténetét illetően a szerző – aki a nagy lélegzetvételű munkát a saját nagyapja, illetve mindazok emlékének ajánlja, akik katonaként vagy civilként kerültek szovjet fogságba – a bevezetőben leírja, hogy bár 1989 után véget ért az félelem-amikor a tabunak számító pen az elsők között szere-deportálások története, és jelentek is meg a szovjet sorsát, helyzetét különböző művek (amelyek széles tése szintén a bevezetőben hadifogoly-gyűjtőtáborok semmilyen formában nem a hiányosság jelenti egyben ve az a tény, hogy az egyik a felbecsülhetetlen értékkel

mel teli, vészterhes időszak, témák listáján mindenképpelt a Szovjetunióba történő a rendszerváltást követően fogságba került magyarok szempontok alapján bemutat-körű historiográfiai ismerte-található), a magyarországi története ennek előtte még került feldolgozásra. Mindez a könyv aktualitását is, illet-legfontosabb forráscsoport, bíró visszaemlékezéseket jelentő „élő források” tekintetében tulajdonképpen – a szerző szavaival élve – „a huszonnegyedik óra utolsó percében vagyunk.” Jelen munka nagy érdeme tehát, hogy az első olyan könyv, amely a második világháborús magyarországi

* A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Lehoczky Tivadar Intézetének kutatója.

hadifogolytáborok történetét mutatja be, s teszi ezt széles forrásbázisra támaszkodva, a tudományos kutatás kritériumait szem előtt tartva.

Az alapkoncepció, amelyet Bognár Zalán művének elején átfogóan ismertet a tíz nagyobb szerkezeti egységre tagolódó kötet első fejezetében, a hadifogolykérdés jelentősége Magyarországon a második világháború után. Ez alapján hiteles és részletes leírást kapunk nemcsak a hadifogoly-, hanem egyáltalán a fogolyügyről – kiemelve a polgári lakosság tömeges elhurcolásának a tényét – a korabeli Magyarországon, melynek bemutatásánál a szerző messzemenően figyelembe veszi mind a kor politikusainak (pl. Teleki Gézának) az álláspontját, mind a magyar történetírás eredményeit. A polgári lakosok internálását többek között magának Telik Géza vallás- és közoktatásügyi miniszternek a szavai is alátámasztják, amikor is egy, a Dálnoki Miklós Béla miniszterelnöknek címzett levelében maga is „fogolyügyről”, nem pedig „hadifogolyügyről” beszél, mivel maga is tisztában volt azzal, hogy Magyarországon nemcsak katonák, hanem civil lakosok százezrei kerültek szovjet fogságba.

Külön figyelmet szentel a szerző a második fejezetben a hadifogság második világháború idején érvényben lévő „jogi intézménye” bemutatásának, kitér a hadifogolyügy nemzetközi jogi dokumentumainak az elemzésére. Jól szemléltetve mutatja be az 1929. évi genfi egyezmény cikkelyeit, illetve meggyőzően, tételiesen bizonyítja, hogy az 1941. július 1-jén a Szovjetunió Népbiztosok Tanácsa által meghozott titkos 1798-800. rendeletet – mely elméletben a genfi egyezményvel hasonló szellemben született – csak a kényszer szülte a német fenyegetettség árnyékában az angolszász hatalmak szimpátiájának és szövetségének elnyerése céljából, és gyakorlati megvalósítását maga a szovjet vezetés sem gondolta komolyan. Mindezen felvetéseit konkrétumokkal támasztja alá.

A műben külön fejezetet kapott a magyar állampolgárok hadifogságba jutásának széles forrásbázison alapuló bemutatása, külön-külön alfejezetben tárgyalva a katonák és a polgári lakosság fogságba esésének körülményeit. A polgári lakosság internálását taglaló alfejezetben a könyv írója hiteles és részletes leírást ad azokról az okokról és módszerekről, amelyek eredményeként a megszálló szovjet hadsereg százezres nagyságrendben – 150–170 főt – hurcolt el fegyvert soha nem látott civil lakosokat is a trianoni Magyarország területéről.

A kötet negyedik fejezete rálátást nyújt a fogságba eséstől a gyűjtőtáborba érkezésig tartó időszakról, az uralkodó zavaros állapotokról, amelyek következtében gyakran hatalmas és ésszerűtlen kitérőket tettek a gyalogos menetszlopokban hajtott foglyokkal. A szerző ennél a résznél szintén a levéltári források hitelével, a kortársak és a túlélők visszaemlékezéseinek felhasználásával idézi fel az eseményeket. Kitérő érzékkel szemlélteti a fejezetben a táborokig tartó utak hosszát és időtartamát, a körülményeket az útközbéli éjszakai szállásokon és gyűjtőhelyeken, a foglyok élelmezését és őrzését, a szökési kísérleteket és azok megtorlását, az egész „halálmenetet” egészen a táborokba történő megérkezésig.

A kötet egyik legértékesebb fejezetét kétségtelenül az ötödik részt képező táborok leírása képezi, amely táborokat 1944 októberétől, közvetlenül a front elvonulása után állítottak fel a szovjet megszálló egységek. A hátsó borítón található, dr. Ravasz István hadtörténészől származó idézet szerint: „A táborokkal foglalkozó fejezetek a magyar történelemtudomány páratlan értékét képezik.” Ennél a résznél a szerző egy kuriózumnak számító forráscsoportot is felhasznál, nevezetesen a ceglédi huszár- és a páncélos laktanyából kialakított fogolytáborok épületeinek a falaira vésett vagy karcolt írásokat, amelyek utalnak egyrészt a lágerlakók életkor, nemzetiség, lakóhely szerinti összetételére, másrészt információkat tudhatunk meg általuk a fogság körülményeiről, az élelmezésről, az odajutás útvonaláról, az ott eltöltött idő hosszáról stb. A feldolgozott források alapján, kutatásai révén Bognár Zalán arra a következtetésre jut, hogy összességében 600 ezer magyar állampolgár került magyarországi hadifogoly-gyűjtőtáborokba, akiknek 12-17%-uk, azaz 70-100 ezer fő vesztette életét az embertelen körülmények miatt. Körülbelül 120-140 ezer fő szabadult a magyarországi hadifogoly-gyűjtőtáborokból, ami következésképpen azt jelenti, hogy mintegy 200-240 ezer fő elhalálozás vagy szabadulás miatt nem juthatott el a romániai vagy a szovjet táborokig. Kitűnő érzékkel elemzi és összegzi a magyar hadifogolytáborok kettős alárendeltségi viszonyát és leírja, hogy egyrészt a fenntartás és élelmezés tekintetében a Vörös Hadsereg, majd a SZEB fennhatósága alá tartoztak, másrészt a foglyok személyét illetően az NKVD Hadifogoly- és Internáltügyi Főparancsnokságának voltak alárendelve. Ezen összefüggések megvilágítása feltétlenül a munka nagy érdeme.

Bognár Zalán jól érzékelteti könyve hatodik fejezetében, mennyit ért élet és halál az általa vizsgált hadifogolytáborokban. Meggyőzően írja le, mintegy száz oldalon keresztül, azokat a mostoha körülményeket, amelyek között sok esetben a foglyok csak vegetáltak, és a fejezetet olvasva döbbenetes erővel hat az olvasóra, hogy az éhezés, a betegségek és a járványok következtében milyen mértékben aratott a halál a fogolytáborokban.

Kitűnő forráselemző magyarázatokat tartalmazva kerülnek bemutatásra a hetedik részben azok a területi összefüggések, amelyek egyik táborból a másikba való kerülést jellemezték a korabeli Magyarországon, ugyanis sok esetben a fogságba esettek közül többen több magyarországi táborba is megjártak, míg a romániai vagy az ukrain átmeneti-elosztó táborokba kerültek. A könyv írója kiemelt helyen tárgyalja az útvonalakat, illetve azokat a táborokat, amelyek különleges helyzetüknél vagy szerepüknél fogva kiváltak a többiek közül. Területi alapon a magyarországi táborokat hat csoportra osztja: a tiszántúli táborokra, az északkelet-magyarországi (többnyire román őrizetű) táborcsoportra, a dél-dunántúli (többnyire bolgár őrizetű) táborcsoportra, a Duna–Tisza közti, ún. budapesti táborokra, az északnyugat–dunántúli–székesfehérvári táborcsoportra és az északdunántúli (Duna menti) táborokra. Ugyanakkor az olvasó azt is megtudhatja a tranzit és különleges feladatokat ellátó hadifogolytáborok helyzetét tárgyaló részből, hogy Székesfehérvár és Cegléd volt a két legnagyobb fogolykoncentráció

helyszíne, illetve, hogy az utóbbi város két fogolytáborát – mely a legnagyobb volt a Kárpát-medencében – kb. 130 000 fő is megjárta.

Hasonló részletességgel tárgyalja a szerző a fogolytáborokból való elkerülésnek a lehetőségét a könyv nyolcadik fejezetében, és imponáló adatgazdagsággal elemzi a „szabadulás” különböző módjait, ami sok esetben nem is volt szó szerinti szabadulás, hiszen foglyok tömege került a hadifogoly-táborokból a hadifogoly-alakulatokba – amelyek tulajdonképpen a Vörös Hadsereg ikeralakulataiként létrehozott műszaki alakulatok voltak –, vagy pedig az újonnan létrehozott honvédségbe.

A kilencedik fejezetben a szerző érdekesítően mutatja be azon foglyok kiszállításának körülményeit a romániai átmeneti és elosztótáborokig, akiknek nem adatott meg a szabadulás lehetősége és túlélték a hazai táborok borzalmait. Megkapó erővel ábrázolja a foglyok „pszichikai felkészítését” a kiszállítás előtt, melynek alapja a már jól bevált módszer volt: a hitegetés és az ígéretés arra vonatkozóan, hogy a továbbszállítás célja az igazoltatás és dokumentekkel történő ellátás.

Bognár Zalán joggal hangsúlyozza a tízedik fejezetben, hogy az utókornak és a magyar társadalomnak milyen hatalmas az adóssága az ártatlanul meg- és elhurcolt magyarsággal szemben, és tárgyilagosan mutatja be és elemzi a magyarországi hadifogolytáborok helyén lévő emlékhelyek létrehozásának körülményeit. Ebben a fejezetben szükségesnek tartotta követendő példaként kiemelni a kárpátaljai elhurcoltaknak emléket állító szolvai emlékparkot és sajnálatosnak tartja, hogy bár Magyarországon 56 hadifogolytábor működött, napjainkig mindössze 5 helyén van emléktábla vagy emlékmű: Baján, Gödöllőn, Kiskunfélegyházán, Felsőzsolcán és Cegléden.

A kivitelezés tekintetében a külsín kiválóan összeegyeztethető a belbeccsel, mivel a könyv borítóján lévő, szögesdróttal körbevont Magyarország korrekttül ábrázolja a Vörös Hadsereg által megszállt, szovjeteknek kiszolgáltatott ország helyzetét 1944–1945-ben, melynek területén 56, szögesdróttal körbevett fogolytábor működött.

A munka nagy érdeme a korabeli Magyarország 47 településén működő 56 hadifogoly-gyűjtőtábor többségének a beazonosítása. A könyv adatgazdagságát és forrásbázisát tekintve a témában egyedülálló, a több mint húsz országos, megyei és városi levéltárban és múzeumi gyűjteményben végzett kutatás és a közel hetven visszaemlékezés kielemezése révén a hadifogolytáborok és hadifogolysors objektív megrajzolása kimagasló tudományos teljesítménynek számít. A stílusában gördülékeny, könnyen olvasható, kitűnő forráselemző magyarázatokat tartalmazó kötetet jó szívvel ajánljuk valamennyi érdeklődő figyelmébe.

BOGNÁR ZALÁN: *Hadifogolytáborok és (hadi)fogolysors a Vörös Hadsereg által megszállt Magyarországon (1944–1945)*. Budapest, 2012, Kairosz Kiadó, 510 p.

Наукове видання

ACTA ACADEMIAE BEREKSASIENSIS

НАУКОВИЙ ВІСНИК

Історичні, філологічні та педагогічні науки

Том XII, №2

Друкується в авторській редакції з оригінал-макетів авторів

Матеріали подані мовою оригіналу

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей.

Головні редактори *І.Орос, Й.Сікура*
Заступники головних редакторів *І.Мандрик, М.Сюсько, А.Сабо*
Відповідальний редактор *І.Пенцкофер*
Відповідальний секретар *І.Силадій*
КОРЕКТУРА *І.Варцаба, О.Кордонець, М.Левринц*
ВЕРСТКА *А.Козут*

Видавництво Валерія Падяка
Ужгород, 88006, вул. Гагаріна 14/3, тел. (0312)-693132

Підписано до друку 12. 12. 2013 р.
Формат 70x100/16. Папір офсетний. Гарнітура Таймс. Друк офсетний.
Умовн. друк. аркушів 22,6. Наклад 300. Зам. № ....

Віддруковано з оригіналів

Адреса редакції:
90202 Берегове, пл. Кошута, 6,
Закарпатський угорський інститут ім. Ф. Ракоці ІІ
Тел.: (03141) 4-24-35
E-mail: kiado@kmf.uz.ua